

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hercules Prodicus Sev Principis Jventvtis Vita Et Peregrinatio

Pighius, Stephanus Vinandus

Coloniae, 1609

Testimonia De Morbo Et Morte Caruli Principis quæ Corona Pighius partim
secum Roma tulit, partim eidem ab amicis ex urbe missa sunt.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13033

TESTIMONIA DE MORBO
ET MORTE CARULI PRINCIPIS
quæ Corona Pighius partim secum Roma tulit, partim
eidem ab amicis ex urbe missa sunt.

EXEMPLUM EX LIBRO LXXXII. ALEXAN-
dri Petronii de historia medica.

LIVIAE Princeps annos natus 19. habitu gra-
cili, moderatus in omni victus genere, rufi
multos jam menses afficitur. Pectore interdū
dolet, lautis conviviis sæpe interfuit. Postri-
die quàm Neapoli Romam venisset, die, in-
quam, Lunæ, 24. Januarii 1575. ut referunt, hora 17. capite
dolet, horret & febriliter. Medicus primo accersitus, vinum sub-
trahit in potu decoctum ex cinamomo, sive hordei aquam,
in cibo ptisanam hordei porrigit, nocte non dormit, pectoris
dolore afficitur.

Die Martis vesperi ferè sine febre, ventriculi & superio-
rum constarum dolor, urina subrufa, mediocris substantiæ,
cum contento naturali, nocte bene dormit, insomnia qua-
dam melancolica & terrifica, diluculo paululum sudavit.

Die Mercurii, sive à clistere, qui pridie injectus fuerat,
sive ab alio quopiam, alvus quinquies abundè ducitur,
excrementa biliosa liquida, fætida: hora 17. redit febris,
urina bona, vesperi exanthemata per universum corpus,
præterquam in facie, rubra parvula, frequentia, elevata.
Decoctum ficuum Jujubarum, dactylorum, ex hordei aqua
præbetur: paratur jus ex oxalide, bibinella, & foncho: vi-
num nigrum, sed ex aliquorum opinione, quo promptius
prodeant, in cæna clam medico potat, urina crassa, subturbi-
da, rufa ad flavum, deponens crassum quiddam, noctem mo-
lestè ducit, mane Syrinx ex succo oxalidis, de acore citri, cum a-
qua oxalidis, bibinellæ, & cicerbitæ sorbet. Hæc ex relatione.

Die Jovis 27. Januarii mane primum advocor, labrum
inferius siccum nigricans, facies plena, rubicunda, sed in ea
quo ad visum exanthemata non manifesta, febris non levis,
pulsus validi, pectoris & capitis dolor aliquis, à cibis omni-
bus abhorret, perperum comedit, potum & præcipuè vinum
avidè cupit. Id iterum prohibetur, ejus loco decoctum ex mo-
dico

dico cinamomo, aqua hordei, ut antea, Decoctum item lentium distillatitium ex capo elixo unà cum jusculo, quod magis tamen placuerit, offertur. Propinatur jus ex oxalide, cicerbita, bibinella, quod paulo ante sumpta vocata conserva de acore citri cum terra lemnia mane in aurora, & cras & perendie, & deinceps capiat, quia item cibi fastidio urgetur, viresque an satis sufficere valeant formidatur, cibi varii quoque instituuntur, ut paulum ex singulis degustando famem invitet: his etiam & margaritæ ad vires magis tuendas (id enim earum proprium esse creditur) passim adhibentur.

Sed ante omnia utrum sanguis statim mitti debeat, quoniam differre in his malis pessimum esse putatur, sedulo consideratur, quippe motus recens ex itinere, adolescentia in qua sanguis (ut Aphor. 3. Gal. docet) abundat tumida rubensque facies, virtus constans, pectoris dolor, continua febris, quæ calore & fervore suo corpus totum exercebat, sanguinem esse mittendum suadebant. At exanthematum eruptio, exigua nutritio contra dehortabantur, illa ne intro revocarentur, hæc ne sanguine evacuato vires ipsæ antequam morbus maturaretur, deficerent.

Sed quia tam sæpe in convivio fuerat, id quod plurimum sanguinem præcipuè in his qui crescunt accersit, quoniam adolescens erat; in qua ætate sanguis (ut diximus) affluit, quia valida febris urgebat, quam à sanguine, dum in corpore superfluit, foveri probabile vidabatur, quia timor erat ne ad pulmones tum propter tussim præcedentem, tum ob præsentem atque præteritum pectoris dolorem, decumberet, subinde spirare prohiberet, & morti occasionem præberet, licet exanthemata jam inciperent. Sanguis tamen juxta & Galenum epidemiorum 6. Sect. 2. & Avicennam prima

Com. 27.

*Cur sanguis
missus,
& quant?
deinde qua
lis fuerit.*

Com. 30.

quæ tractatu secundo, qui pustulis cum succorum abundantia comparentibus vacuandum esse præcipiunt, eodem die Jovis 27. Januarii mane ante prandium ex interna dextri cubiti in quatuor quidem cyathos, sed ad uncias tantum quatuor missus est, ut copia aliquantum minueretur, & exigua quantitate ducta, intro retrahi exanthemata nequirent, mox à natura tantillum exonerata, ut fortius expellerentur, ut fervor etiam febris, quum in venis tum in arteriis, facta per venæ foramen exhalatione, remitteretur, ut denique vires superesse in futurum possent. Ec 4

Primus sanguis colore ut dicunt paoniceo ad cinereum, secundus magis, tertius maximè, quartus satis probus. Nihil ferè prandet, averfatur omnia, aquam ex modico cinnamomo tepidam potat, vino penitus abftinet, à moridie aliquantum dormit, levius habet, vefperi urina minus craffa, fed nihil deponens. Manus paulum frigidæ, nulla dejectio, exanthemata plura: vix aliquid cænat, potus idem, nocte non quiefcit, magis febrit, auroram verfus parû dormit.

Die Veneris mane multo plura exanthemata & corpus univerfum & linguam & palatum ita obfidet, ut nullus in corpore locus qui confpici poffet fine his effe videatur, citra faciem quidem variolas imitantur, album quippiam in fummitate (ut fecundum naturam folet) præ fe ferunt, fed in facie præterquam in fronte minutiffima fpiffiffima inftar grani dimidiati milii, colore non rubro, fed fufco, cruda, immatura, dolor in gutture, in oculis lachrimæ, rubor, mordacitas, fternutamenta, mungit ex naribus aliquid, pulfus quietiores, nulla dejectio, fortè quia nihil fere hætenus comedit, urinæ duæ, fubrufæ ad rufum, mediocris fubftantiæ, contentum naturale, fed in altera fupremum, in altera imum locum tenet, labrum non ita ficcum fed adhuc nigricans.

Petenti hæc exanthemata num variolæ forent, refponfum fuit, fpurias effe, quales anno 1569. inceperunt. Inde enim ab eo tempore ex falubribus infalubres, ex fecuris periculofas fuiffe & adhuc effe.

*Prognofis
c. 177.*

Aliis verò quid fperandum fit interrogantibus, dictum fuit, quoniam harum conftitutio hac tempeftate fic eft, ut dies novem crefcant, deinde novem decrefcant, undecim diebus ad diem ufque Veneris proximè futurum, qui quartus erit Februarii, finis autem à febre undecimi, à variolis noni, fabubres an infalubres fint iudicatum iri.

Sed interim nõ levem nobis à fanguine, qui vitiatus apparuit, metum incuti: non enim fi poftremus fuerit bonus, ob id certo fignificari, reliquum, qui intus relictus eft, probum effe, quum interdum contingat iterum fefta poft vena, rurfus alium æquè atque antea corruptum exire: aliquod igitur vitæ difcrimen ab hoc fanguine, quoniam ab ejus fervore variolas nafci plerique omnes arbitrantur, portendi; nã fi eum quia vitiatus eft affatim vacuare velimus, debilitabitur

tabitur æger, & brevi succumbet, si parcè (ut factum est) dematur, aut penitus non mittatur, intus relicta mali causa, simile periculum afferet. Sin contemperamento, (ut Galen. *Com. 17.* Aphor. sect. j apud quosdam innuit) adversum hujus succi corruptelam utamur, quo pacto, quod natura prius à morbo libera, magis que valens efficere non potuit, id gravi oppressa malo nunc efficiet.

Dices: Æger antè pravis alimentis (quod tamen verum non est) vescebatur, nunc porrectis his quæ inculcata sunt, istud facilè consequetur, sed quum omnia & alimenta & medicamenta ferme aversetur, quo ingenio, aut qua via tale cōtemperamentum præstabitur? Proinde naturam sicuti sanguinem prædictum probè coquere antè nequivit, ita etiam variolas, quæ ab illo nascuntur, maturare vix posse. Sed ad historiam revertamur.

Hoc igitur die Veneris 28. Januarii, in prandio contusi sui, quod aquosissimum est circiter uncias duas ex reliquis pauca quædam accepit, vino abstinuit: vesperi urina paulo crassior, contentum simile, pulsus quietiores, calor mitior, sitis non levis, ferè nihil cœnatus est, distillatitium ex capo bibit, sputa quædam pituitosa, non cruda; sese debilem sentire sæpe refert: forte quoniam adolescens est, pluri indiget alimento, quod tamen quum valde respuat, curationem omnino difficilem reddit: nocte ad horam usque sextam sæpe delyrat, mox resipiscit, horrendis simulachris plerumque terretur, per id tempus quia nihil in cæna comederat, non nihil contusi sui, & quiddam aliud capit: idem potat, duas circiter horas post dormit: noctu tamen & interdiu ex altero cubili in alterum invitis assistentibus se crebro mutat, sæpe item ex eodem surgere atque extra sedere appetit, cogit assistentes ut sinant, ubi sedet tum ilico ferè deficit; nec prohiberi potest quin aliquando surgat, tanta est ejus instantia, clamor, vis. Id pulmonem suspicari nos facit, dictis exanthematibus aut succo qui ea creat, nimis refertum impedimento esse, quo minus facilè spiret, ideo que è lecto egredi & sedere frequenter cogi: quippe pulmonè quãdo cubatur pronum in dorsum prolabi, neque promptè dimoveri, quando autem sedetur, quia suspensus manet, ut hinc inde susque deque facillimè agitur, ita spirando longè commodius inservire.

Die

Die sabbathi mane labra tumentia, facies inflata, malè deglutit, gargarizat diamoron cum ficuum citrinarum, datylorum iminaturorum & lèrium excorticatarum in aqua hordei decocto similiter habet, febris mitior, urinæ duæ, subrufæ, subcrassæ, itidemque contentum, quia biduum non egresserat, clister ex jusculo capi cum vitellis ovorum & saccharo inditur: ab hoc stercorea quædam minuta, parvula, pauca, per exiguo cruore foris obducta.

Quando vinum propinatum, & quale, & quomodo, & quoties.

Quoniam se imbecillum & fieri & jam esse percipiebat, quia nihil ferme devorabat, vinum autem valde appetebat, quæsitum est, an vinum propinare liceret: quia ergo inter posteriores medicos, qui de variolis scripserunt, id aliqui penitus interdicerent, aliqui porrigere inveniebantur, ambiguum erat illud præbere. Delirium & guttur variolis obfessum, quod sine inflammatione aliqua non esse putabatur, non dubiè sed manifestè, prohibebant. at virtus quonià deficere sentiebatur quum perparum aut ferè nihil comederet, quotidieq; debilior redderetur, illud contra exigebat, quia item vino assuetus erat, illudque vehementer exoptabat, Hypocrate autem auctore, aliquid & ægro & consuetudini tribuere oportebat, vinum quidem dare visum fuit, sed quod pauciferum, & modicum, & decocta aqua satis dilutum esset, quod inflammationem neque præsentem, si qua suberat, augere, neque novam aliquam suscitare posset. Non tamè quo certa salus ab eo expectaretur, sed quo spes omnis absque illo adimi & vires repenti concidere, cum illo autè diutius perdurare & spem aliquam polliceri viderentur.

*j. Aphor. 17.
2 Acut. tex.
36.
6. epid. sect.
7.*

Vinum igitur leve, sed rubrum, nam coloris hujus ei magis gratum (quod hoc Viennæ adversus hæc mala passim uterentur) erat aqua & cocta & tepida dilutum, atque id semel tantum in prandio propinatur, panem perquam modicum atque hunc aqua prius lotum, subinde vino aspersum sumpsit: mox aquam ex cinnamomo super potavit, se non videre dicitabat, in lecto tamen sedens dum pranderet, magis quam heri mane se sustinebat, à prandio aliquantum dormivit.

Ad oculos instituitur infusum ex Rhu obsoniorum humach appellant $\mathfrak{z}$ — croci g. v. aquæ rosacæ $\mathfrak{z}$ ij.

Ad guttur ad variolas evocandas, & sub naturæ imperium deducendas, id quod habet ficuum citrinarum $\mathfrak{z}$ — gummi

gummi laccæ canchamum vocant ꝑj. gummi tragacantha ꝑij. lentium excorticatarum ꝑij. feminis feniculi sem. rapiana ꝑj. foliorum cerefolii pugil. semis in aqua hordei ad ꝑviii. coquantur, ex hoc decocto ꝑi. syr. de granatis dulcibus ꝑij. mane & vesperi hora una ante cibum & in meridie tepidum capit, quantitate quidem exiguum, ne illius copia subversum adolescentis stomachum fastidiret, ter autem in die, ut potionis debilitas crebra repetitione instauraretur, febris mitior, vesperi parum cœnat, vinum prædictum similiter dilutum, & modicum semel potat, minus difficulter deglutit, sæpe sternutat, ex naribus aliqua mungit. Pituitosa quædam & matura expuit exanthemata innumera, urina una, multa rufa, ad subrufum, mediocris substantiæ, contentum nebulosum: nocte quatuor horas, verum per intervalla, dormivit: inter dormiendum aliquando deliravit in somniis timorem facientibus vexatus est.

Die dominico mane ferè sine febre, dejectio nulla, urinæ duæ, singulæ multa copia, subrufæ, mediocris substantiæ, contentum subcrassum, pulveratum pejus deglutit, vinum bis sed valdè dilutum & modicum potat, oculi lachrymantur, exanthemata paulo majora: à prandio ferè duas horas dormivit, expergiscitur, calens plus justo, malè deglutit: vesperi aucta febris, exanthemata longe majora, urina una, multa, subrufa mediocris substantiæ; contentum in medio & nebulosum & multum & subalbidum: deterius quàm ante hac deglutit; tussis cruda, sputa tamen aliqua matura, dejectio nulla, cœnat paulo minus quàm pransus fuit. facies tota tumida, tumet nasus, tument oculi, inflata labra, atque hæc nigra veluti sanguis niger.

Gutturis causa sæpe capit syr. de granatis dulcibus, vinum granatorum dulcium, & liæctu & gargarizatu, grana item dulcia mandit: variolæ complures in medio quidem albescentes, verùm se nec exterius extollentes, nec in acutum fastigiata (ut quæ salutare sunt esse consueverunt) sed contra inculcata, depressæ, quod pessimum ab aliquibus existimatur. Noctè somnus multis sputis intercipitur.

Die Lunæ ultima Januarii mane urina paulo crassior, à clistere stercora tria, quatuorve, solida, cruore subnigro foris

ris obliterata, febris levior, sinistrum oculum melius aperit, in facie citra frontem, in malis, in naso, in labris, in mento pustulæ adhuc minimo milii grano minores, colore tamen carnis, quæ naturaliter (ut dicunt) alba, nunc autem fusca videtur; aliæ pustulæ, tum in fronte, tum in reliquis corporis partibus, albidæ, malè olere incipiunt, ægrè deglutit, ac deteriorius quàm heri mane; valde leviter prandet, à prandio sæpe quievit, aliquantum dormivit, urina melior, febris minor, labra utraque (ut diximus) nigra: cæna æquè atque prandium, minus malè deglutit, nocte febriit, moleste habuit, pravè deglutivit.

Die Martis prima Februarii mane urinæ duæ, subrufa, mediocris substantiæ, contentum in medio subcrassum, pustulæ in fronte, in collo, in manibus, in tibiis multo majores, magisque albæ, in mucronem tamen non fastigiata, sed (ut exposuimus) depressæ. Capite aliquantum dolet, dejecto sponte aquosa, pallida, in fundo vasis retrimèta, quin etiam alba, fabis frescis similia, sed non multa, superius labrum cortice illo nigro sponte exiit velut antiquum ulcus, per vim amota crusta rubrum ad atrum remanet, sputa quædam viscida cum aliquo cruore, nares inflatæ, clausæ, non sine febre, contusum liquidum & modicum prandet, vini albi pauciferi aqua satis diluti duo tantum coclearia: dein quia sitiebat, aquam ex cinnamomo potavit, præterea nihil. A prandio per intervalla quievit. cetera eadem Vespere calor minor, videntur in oculis lemæ albescere & maturari, pustulæ illæ faciei minutissimæ in crustam unam cineris colore nihil prorsus eminentem, coire: contra nasus, mentum, labra adhuc inflata esse, frons utraque, mala præsertim sinistra detumescere, sæpius bene, quandoque non bene spirare; interdum surgere, atque extra cubile sedere invitis assistentibus conatur, quod (licet post animo fere deficeret) timorem tamen incutiebat, ne pulmo nimium aut variolis, aut succo, qui eas parit, obsessus id faceret, quippè qui cum erecti stamus (ut antè quoque narratum est) quia suspenditur firando facilius; quum verò cubamus, quia in dorsum incumbit, difficilius inservit. Pituitosa multa, valde lenta, nonnunquam cruori fusco conjuncta, sed difficulter excreat; urina subrufa, mediocris substantiæ; contentum nebulosum, diffusum, pulveratum, garga-

gargarizatus ex syru: de granatis & dulcibus & vocatis muzis, addita aqua calida, facilius expuit, guttur lenitur, cæna quemadmodum prandium, nocte guttur infensum de suffocatione bis terve periclitatur, non dormit.

Die Mercurii mane, febris mitis, pulsus languidi, urina eadem, dejectio nulla, facies circa superiorem mandibulam utrinque detumefacta, nares clausæ, non malè spirat, gargarizatu ex oxymelitis ℥j. aquæ hordei p. j. sputa minus difficile reijcit, guttur neque pejus neque melius, mucos viscidissimos & multos expuit, eos tamen expellere propter lentorem vix potest, reliquæ pustulæ albæ omnes, caput prurit, prandet ut heri mane, à meridie eadem, cænam solito citius petit, cænat sicuti pransus est, urina ferè sine contento, in aliis eadem, à clistere stercora quædam dura, & majore copia quàm aliàs, & absque cruore, ab his aliquantum dormiuit. in facie pustulæ istæ parvulæ, spissæ, subatræ, reliquæ ut dictum est. nocte non nisi rarò dormit, quamplurimum aquæ hordei, id bucale ferme integrum bibisse ferunt. inter dormiendum dextram faciei partem totam fricuit, hæc primùm cruenta, dein nigra cernitur, insomnia formidolosâ.

Die Jovis 3. Februarii mane eadem omnia, minus molestè glutit, viscida quædam ferruginei coloris excreat, facies nonnihil detumescit, à clistere stercus multum in frustula divisum subdurum. prandium ut heri. die toto sine somno, sine quiete, *καρδιαίdes*: arteriæ quæ in collo sunt vehementer moventur, vox remissâ, de fœtore conqueritur circa horam 20. surgens ut sederet, ferè deficit; pulsus inæquales, parvi, deficientes: in lectum deducto digiti manuum convelluntur, brachia sursum deorsum temerè jactantur, caput retro cadit, os distorquetur, lodicem è thorace ad pedes reijcit, cor magnoperè commovetur, quasi erumpere de pectore manu apposita percipitur, mille modis distrahitur, deprimitur, prosilit: interim delyrat, quando ad se redit, molestiam in sterno prope jugulum, & nonnihil in capite sentire dicit: vesperi urinæ duæ justa copia subrufæ, mediocris substantiæ, sed altera sine contento: dejectio, qualis die Martis, pulsus non mali, facies aliquot in locis decorticata, nigricans.

Porro hæc excreanda cordis commotio, simul etiam digitorum

gitorum orisq; contorsio; & alios & nos qui diem Veneris instantem tantopere timebamus, omnino perterruerunt. Ea omnia sanè primo aspectu ab illo foetore, què adeo infensum sibi esse referebat, oriri probabile videbatur, utpote qui pravo suo vapore cor & cerebrum vellicans hæc symptomata excitaret. Deinde considerantibus complures variolarum putore longè majore & molestiore affectos his malis nunquam obnoxios fuisse, suspitio incidit ne à pulmone; quem semper veriti fuimus, isthæc omnia gignerentur. Quemadmodū enim ægroto, qui propter imbecillitatē plerumque supinus jacet & nocte & interdū variis quibusdam horis vires adeo collabuntur, ut pulmonem erigere, ac dimoveri vix possit, tū voce remissa sit, se detegit, lodicem consuetam velut onustam à thorace rejicit, crebrū & densum (quia pulmo perinde ac lodix gravis est) spirat, manus pectori, ac si aliquid illinc scilicet pulmone pondere infestum eximere vellet admovet, hinc inde huc illuc cum anxietate jactatur: pulsus inæquales, inordinatos, languidos, parvos, deficientes, fortitur. paulo post ad se revertitur, qui tamen debilior quàm prius erat, evadit, tegmentum tamen tollerat, quietus manet, minus difficile spirat, minus malos pulsus habet, ita hic adolescens similibus in modum prædictum malis distinebatur, subinde ad se redibat: quippe pulmo propter variolas in eo natas propter humoris copiam qui in illum antea & læsum & imbecillum confertim ferebatur (ut dolens guttur, ut jugulum, ut sternum, ut tussis etiam indicabat) densior atq; gravior factus, suo pondere maximum cordi laborem inferebat, vires ejus inculcabat, opprimebat. Illud contrà dum reluctaretur, dum incumbens onus hoc est pulmonem iusto graviozem excutere & à se propellere obnixè contenderet, tum sese colligens, spiritus omnes ad se revocabat, mox ut pulmonem à se prorsus elideret, in altum attollebatur, pectus fortiter percutiebat, foris erumpere magno cum impetu apparebat: pulmo invicem sua gravitate illud deorsum æprimens, & retrocedere & concidere cogebat, tandem fatigata ob pugnam natura, cordeque neque pulmone amplius refragari valente, neque spiritus ea causâ ulterius resumente, sed in loca solita reperere permittente, huic ægro falsa quædam quies, & minus inæqualis pulsus contingit.

tingebat, In hoc igitur tumultu & altero in alterum vicif-
 fim irruente vehemens illa cordis agitatio ob dictas causas
 creari existimabatur. atque verifimile erat, interea pul-
 sus variari, minui, deficere, quoniam corde spiritus ut con-
 tra incumbentem pulmonem magis polleret, ad se retra-
 hente, arteriæ illis egentes moveri vix poterant, postea ve-
 rò finita pugna, meliores pulsus apparere, quoniam sedata
 controversia, & corde spiritus ipsos non amplius retinen-
 te, sed in arterias fluere (prout moris est) sinente, illæ æquè
 ferè atque ante symptoma dictum aut paulò debilius red-
 dere consuetos pulsus permittebantur, digitos item con-
 trahi, manus jactari, caput retro verti, os distorqueri,
 quoniam angustia, quæ suffocationem minatur, infir-
 mum corpus, varios, inconcinnos, contrariosq; motus (ut
 in his qui à repentina distillatione strangulantur quotidie
 cernimus) edere cogitur. Iodicem autem è pectore abjicere,
 quoniam ut pulmonem sua gravitate opprimentem à se
 foras elidere certabat, ita manibus suis ea quæ pectus imbe-
 cillum gravabant, illinc amoliri studebat. Hæc autem non
 semper, sed horis quibusdam accidisse, quia vires æquali-
 ter non semper sese habebant; verùm ubi seu vigiliis, seu nu-
 trimenti defectu, seu vi morbi debilitatæ, pulmonem neq;
 attollere neque sustinere valebant, ut vox ante remissa
 monstrabat, tum prædicta mala contingere nihil prohibe-
 bat. Hactenus de propositorum symptomatum causas. Hi-
 storia sequitur. Hoc igitur de Jovis leviter cænatus est, vini
 albi valde diluti perquam modicum bibit, deinde tamen
 non quiescit: huc illuc per cubile jactatur, variolæ, fœ-
 tent, caput sæpe fricat, adjuvanti servo, ac si valde jucun-
 dum esset, acquiescit: obdormire videtur, sed non potest: fe-
 bris augetur. hora quarta valde delyrat, simulachris terri-
 ficis infestatur. Iodicem supernam detrudit ad pedes. è le-
 cto voluit omnino exire, non potuit contineri, egerit aquo-
 sum quiddam cum illis retrimentis albis, tum symptoma
 proximè sedatum rediit, sed multo minus. In lectum regref-
 so contusum paulo solidius oblatum est, deinde horæ par-
 tem nunc dimidiã, nunc tertiam per intervalla dormit. hora
 nona tum ad conciliandum somnum, tum ad pravitatem, si
 qua subesset, arcendam, præter lemiã terram & margari-
 tas, (quæ præsidia nunquam reliquerat) mitridatii vocatæ
 confec-

confer-

conservæ violaceæ ana ℥. j. capit. post æquè ac hora quarta nutritur, dein levius habet, quatuor ferè aut quinque horas, intercedente tamen sæpius aliqua vigilia, dormit.

Die Veneris quarta Februarii, in qua variolas iudicatum iri prædictum fuerat, sputa & plurima viscida, quædam cruenta, quædam quasi matura albida, singula magno reddita cum labore, urinæ duæ satis probæ, pulsus non mali, & naribus clausis & ore clauso manet, id quod summam imbecillitatem vereri nos fecit. Circa horam 16. contusum solidius capit, bene glutit, ab hoc aliquantum dormit, quiescit, hora 19, ad trullam ductus, quale die Jovis proxima dictum est, egressit: tum defectionem sentiebat, sed non defecit. Eodem enim contuso rursus oblato, subinde vino albo, paucifero valde diluto, & per quam modico epoto, statim sibi restitutus est. adhinc paulum dormivit, quievit, urina eadem, Vesperi sputa quemadmodum mane. A gargarismo cum oxymelite nunc læditur, ejus loco syr: rosaceus ponitur, pulsus non mali, urina altera, valde sitit, contusum solidum sumit, vini alibi pauciferi valde diluti modicum summa cum delectatione potat, bene glutit, subinde nonnihil ptisanæ hordei ex jure capi devoravit, mox vinum similiter bibit, tertio ptisanæ ejusdem parum, & panis aliquid capit, itidem bibit, quarto frustulum Appii mali cocti, & vini tantundem similiter diluti potat: quicquid autem devoravit, ejus gratia ut vinum biberet devorasse visus est. Pars faciei dextera tumidior quàm sinistra, an quia cordis illa exagitatio propter laborem præcedentem partem sinistram exinanivit. Nasus & labra adhuc valde tument. In utraque mala crustæ tenues, tensæ, amplæ à carne distractæ quidem, sed ad latus hærentes, siccæ, nigrae, caro subtus cruenta fusca; factorem accusat, nocte melius & quievissè & dormivissè narant, majus somni tempus hora una. Sexta hora iterum nutritus est, postea redormivit.

Die sabbathi quinta Februarii mane urina subrufa, mediocris substantiæ; contentum per summa diffusum, non sine febre; cetera eadem. hora 15. parcè admodum pransus est, ab hoc tamen non dormivit. hora 19. omnibus resistentibus surgit, extra lectum sedens refert magna angustia sibi pectus affici, spirare non posse (id quod ut pulmonis pessimè

peffimè affecti nota est, ita mortem immaturam, quia gravius nunc urget, accelerare significat.) Interim quoque pulsus angusti, formicantes, vehemens & infesta in corda commotio, vino modico assumpto ad se redit. hora 22. contusum quod facile sorbebat, & modicum & difficulter accipit: spe vini, quod valde dilutum bibit, accepit. pulsus non mali, febris, curtum spirare conqueritur, urina subrufa, mediocris substantiæ, contentum nebulosum pulveratum, in matulæ fundo arenæ quædam antea non visæ, rursus urina altera similiter, præterquam quòd minus colorata, à gargarizatu magna tussis excitatur, sæpe supinus manet, an extremæ debilitatis indicium: facies citra frontem tota nigricans, relique variolæ eadem.

Ad cordis defectionem, quia tum humidis tum oleosis uti Avicenna cum Arabibus & aliis medicis prohibet, facculum ex serico baphica cocco tinctum paravimus, qui habet sem. citri contusi ℥ — sem. ocyimi ℥ ij. corticum citri cultello tenuitur incisorum ℥ vj. ligni aloes ℥ j. — croci ℥ j. foliorum melissæ siccæ parum, specierum cordial. temper. ℥ j. — Vesperi quum syr. de glycyrtiza coclear accepisset, viscidum quiddam, filamenta sanguinis aliqua, simulque sanguinis nigri grumum, quantum est tritici granum, aut paulò majus extussivit, de gutture prope jugulum & sternum conqueritur, *naçóndes* arteriæ hodie quoque in collo valde moventur, nocte horam nunc unam, nunc unã cum dimidia dormivisse referunt, alimenti parum aut nihil sumit, nam hora tertia contusi dumtaxat ℥ ij. deinde vini diluti modicū. hora decima tantundem; suum os non æquè libenter, nec ita facilè ut prius lavat.

Die dominico mane sputa viscidissima, cum his cruor similiter admixtus, pulsus non mali, cordis aliqua exagitatio, de qua tamen non conqueritur, an quia imbecillior factus, malum jam non sentit: à glande dejectio qualis illa spontanea, sed à clistere stercorosa, subrufa, liquida, cum quibusdam sanguinis filamentis, urinæ duæ eadem. hora 13. male sumit alimentum, diligit aurantium dulce, ut ore verset & teneat conceditur. id quandoque sputum viscidissimum est, quandoque alia quædam paulò dissimilia mover. nihil ferè dormit: nares clausæ. Quoniam aurantium ei potissimum placebat, ex illius succo & succaro confectū julapiū in

gargarizatum offerebatur, nonnunquam etiam & lacte
 primum, modæ pitianæ cremor, modò julapium è succaro
 rosaceo aqua scabiosæ dissoluto, deinde colato, postea de-
 cocto. convulsiones quædam in manibus momentaneæ, sed
 raræ. Circa horam 20. symptoma quale die Jovis proximè
 præteritò, sed multò levius, an quia debilior est virtus. post
 id horas ferè duas dormivisse dicunt pulsus non mali. cubat
 in latus sinistrum. hora paulò ante 23. jusculum, quod con-
 summatum appellant, & panis modicum ex jure sumit, nò
 nihil vini potat, sputa cum cruore aliquò redduntur: urinæ
 quatuor, singulæ bona copia, subrusæ, mediocris substan-
 tiæ, contentum quasi naturale sed pulveratum: nocte mi-
 nus malè quàm altera dormivit, delyria nonnunquam ter-
 refacientia, suffocatione semel periclitatus est; ubi expuit,
 liberatus fuit, minxit in lecto, nec sensit, proximis etiam præ-
 teritis diebus semel aut bis minxisse ferunt.

Die Lunæ 7. Februarii mane urinæ quatuor eadem, præ-
 terquam quòd in matulæ fundo plures arenulæ: ad egeren-
 dum surrexit, sed nihil dejecit; sputa eadem, cum his grumi
 quidam nigri sanguinis; pulsus iidem, sæpe in sinistrum
 latus, sed quasi supinus cubat, lingua quinque ab hinc die-
 bus non tumida, caput leviter dolet, se adhuc curtum spi-
 rare dicit, nares minus clausæ, ab his aliqua mungit, inter-
 dum tamen à sputo ita impeditur, ut ferme strangulari vide-
 rur. ad 20. usque horam nihil nisi aliquid ad provocandum
 sputum capit: hac hora contusum cum pitifana mixtum
 ad ʒ iij. forbet, subinde vini albi diluti modicum potat, id
 oblatum fuit, tum quia illud obnixè postulabat, tum etiam
 quia Hypocrates pota pitifana vini aliquid aliquando propi-
 nabat: postea vero bis æquè atque paulò antè à sputo in
 strangulationem incidit, ubi expuit, levius habet, febris non
 aucta: somni breves & concisi, delyria aliqua timorem fa-
 cientia. Vesperi sputa viscida, cruda, cum his cruenta, quæ-
 dam tenuia, tussis immatura, febris levis. lodicem consu-
 tam ferre non vult, ab pedes rejicit, an quia imbecillior (ut su-
 pra quoque diximus) est. faciès crustis adhuc obducta nigri-
 cat: pustulæ in manibus, præsertim ubi manicæ finiuntur,
 siccantur. superior cutis excidit: in quibusdam cruentum
 quiddam intus videtur, in quibusdam aspera cutis subest.
 In genu sinistro pustula una nigra, in collo altera parte
 quoque

quoque sinistra. nox valde inquieta, somnus ferè nullus, timores quidam: tantus erat sputi lentor, ut vix unquam ex- pueret, an quia vires jam tandem afflictæ penitus & postra- tæ sunt: quamobrem neque pulmones attollere, neque sputa rejicere possunt. Pulsus interim angusti, languidi, non tamen intermittentes, nec inæquales, dum aliquid su- mebat, augeri videbantur. Secunda noctis hora, post exi- guum quoddam jusculum, nonnihil vini albi satis diluti po- tat; hora septima vocatum consummatum sorbet. Instaura- ri visus est; sputa nonnulla; versus auroram eodem vocato consummato reficitur.

Die Martis, octava Februarii, mane pulsus non mali, pustulæ sponte sua cortice nudantur, urinæ quatuor quales heri, subrufæ, mediocris substantiæ ad crassum non de po- nentes; à clistere stercora multa aliquantum dura & simul juncta, sputa eadem. hora 15. modicum jusculi rursus offer- tur, bene glutit, non tamen quiescit, magis & febrit & si- tit. prope horam 30. tantundem sumit, bene glutit, mox vi- num exiguum valde libenter potat, paulo post difficilius spirat, in cubili quiescere nequit, se huc illuc verti assistenti- bus jubet, stertor, vox remissior, pulsus deficientes, manus tremulæ, momentaneæ quædam in manibus convulsiones, tussis cruda, sputa lenta, cum aliquo cruore immatura, duo ferme rotunda, cruenta grumi sanguinis instar. vesperi uri- na tantum una, crassa subrufa non deponit; densum spirat, sitit. hora 24. vocati consummati ℥ ij. & panis frustula duo vix sumit, mox dilutum vinum album ex medulla panis al- bi expressum quoad ℥ vj. (quia nihil solidi capiebat) pota- vit, bene glutit, cetera eadem: nocte pejora omnia, nun- quam dormit, nunquam quiescit, vana quandoque loqui sed rarò videbatur. hora septima vocati consummati ℥ vij. facilius quàm unquam antehac sorbet, pulsus languidi, den- sum & crebrum spirat, supinus manet. hora 10. nihil glutire potest, ne vinum quidem quod illi huc usque maximè pla- cuit admittit.

Die Mercurii nona Februarii, mane hora 14. sanguis, ut medici duo qui tum assistebant, referunt, ex ore ad ℥. ferè decem sponte manat, spiritus statim facilior, pulsus melio- res, paulo tamen post hora 16. diem obivit, cum incredibili moerore nobilium omnium & universi populi Romani,

Die Jovis 10. Februarii 1575. mane conciderant pustulæ omnes, facies adhuc nigra, corpus totum valdè gracile, venter tumidus. hora 15. secatur: muscoli tum thoracis tum abdominis tenuissimi: in abdomine nulla pinguedo. pulmo neque costis neque sternio affixus, ab his liber concidisse tamen velut pustulæ videbatur, à quo fortasse cùm concideret, sanguinem illum, qui mane paulò ante mortem ex ore prodiit, emanasse probabile est: hic non levis, non rarus, non spongiosus, sed gravis, densus, spissus, ad suilli lienis substantiam propè accedebat, superficie levi, colore in aliqua parte subruento, duo ejus lobi anteriores aliquot in locis singillatim hic illic album quiddam, quantus est extremus pollicis humani articulus, præ se ferebant, extrinsecus lene, intrinsecus dum secaretur, suppuratum quippiam glutiniosum ex farina parum alba, non dissimile videbatur: sanè id variolarum ipsarum excrementum apparebat, extra verò non prominebant, quoniam pulmo anteriore sui parte ut ad pectus perpetuò sese collidit, ita illas retrocedere, & superficiem in seipso levem relinquere cogit.

In pericardio non aquula, ut solet, sed sanguis quidam non concretus, liquidus, niger ad ℥ iij. inventus est, forte quia dum à pulmone (ut supra declaravimus) graviter opprimebatur: interea dum coerceretur, non aqueum aliquid, sed cruorem exsudabat.

Cor valde flaccidum, quasi rugosum, utrinque depressis ventriculis, in ambobus perexiguus sanguis concretus.

Hepar nihil mali præ se ferebat, præterquam quòd sub cavo versus extimum parte quadam nigrum incisa nihil intro subibat.

Omentum non album, sed subruentum, relictis intestinis ad stomachum & hepar, & lienem fere totum retractum sine ullo pingui, maximè gracile.

Intestina inflata omnia & vacua, præterquam in colo: hic enim stercus durum & perexiguum.

Stomachus foris colore subrufo, intus albido, tenuibus intestinis.

Lien & renes naturaliter se habebant.

Sub

Sub intestinis paulò post renes hinc inde versus coccygem, utrobique sanguis quidam niger, membranæ posteriori inibi partem succingenti perfusus.

Caput & guttur non attigerunt, ne illa quæ integra servari oportebat, à sectione deturbarentur.

De his hætenus: in quibus enumerandis si nostra prolixior fuit oratio quàm historiarum compendium, quo in aliis utimur, postularet: scire licet id factum fuisse, ut cuique iudicium de his ferre in promptu esset: quod nisi res quemadmodum sese offert, hic purè & integrè recenseretur, nec rectè fieri, nec intelligi ullo modo posset.

Cæterùm hæc separatim ab aliis historiis quas præmanibus habemus, & modo ab eisdem diverso, id est, non brevi, non contracto, sed producto & diffuso, nunc scripsimus: tum quòd res ut est, ab omnibus intelligeretur; tum quòd aliqui exemplum id à me non solum requisiverunt, sed profus efflagitarunt.

Alexander Petronius.

Michael Mercatus.